

УДК 821.111(=161.3)

Вуч. Д.С. Цялега

Навук. кір.: Н.В. Шаметавец, настаўнік беларускай мовы і літаратуры;
М.У. Пурына, настаўнік рускай мовы і літаратуры
(ДУА «Сярэдняя школа №12 г. Барысава»)

ГАРЫ ПОТЭР ПА-БЕЛАРУСКУ

Дж. К. Роўлінг – аўтар рамана пра Гары Потэра, які пабіў мноства рэкордаў і атрымаў вялікую колькасць узнагарод. У снежні 2019 года быў перакладзены на беларускую мову першы раман Дж. К. Роўлінг “Гары Потэр і Філасофскі камень”.

Узяўшы за аснову пераклад рамана Дж. К. Роўлінга “Гары Потэр” беларускай перакладчыцай з англійскай мовы, мы вырашылі правесці моўны аналіз.

Мэта: выяўленне асаблівасцей перакладу твора для вызначэння ступені адрознення ад арыгінала і прычын падмену аўтарскай інтэрпрэтацыі тэксту.

Аб’ектам даследавання з’яўляецца арыгінал твора Дж. К. Роўлінг “Гары Потэр” і яго пераклад на беларускую мову Аленай Пятровіч. **Прадметам** даследавання – лексічныя і сінтаксічныя адзінкі, абраныя пры перакладзе.

Часта перакладчыкі паддаюцца спакусе зрабіць “гаваркія” імёны, але гэта не заўсёды апраўдана. Так Северус Снэйп стаў “Злодеусом Злеем” у перакладзе на рускую мову Марыяй Співак, а ў перакладзе Ігара Арланскага–“Снеггом”, а Нэвіл Лангботам – “Долгопупсом” і “Длиннопопом” адпаведна. Мы ўбачылі, што Алена Пятровіч змяняла брытанскія ўласныя імёны і найменні, толькі калі гэтага патрабавала мастацкая задача. Так здарылася з Оліверам Вудам. Першы раз Гары даведваецца пра яго пасля першага ўрока палётаў. Потэр парушае правілы, яго некуды вядзе дэкан Макгонагал, і хлопчык упэўнены, што яго зараз будуць выключыць са школы. І Макгонагал зазірае ў кабінет і пытаецца: “*CanIborrowWood?*” [5].

У даслоўным перакладзе *Wood* – *гэта палка або дрэва*. Гары Потэр вырашае, што зараз яго адлупцюць палкай, а да яго выйшаў капітан каманды. Таму і Алена Пятровіч пры перакладзе неабходна было захаваць гэту гульню слоў.

– *Прабачце, можна на хвілінку Вуда?* – спытала прафесар.

“*Вуда?* – падумаў Гары. – *Яны выкарыстоўваюць для пакарання нейкую вуду?*” [3].

Пры перакладзе твора Алена Пятровіч выкарыстоўвае словы абмежаванага ўжытку, што актывізуе ўласны моўны рэсурс. Гэтыя словы ўзмацняюць выразнасць і экспрэсіўнасць мовы твора.

Асаблівасці гаворкі герояў, якія размаўляць з акцэнтам, адлюстроўваюцца на пісьме. Гэта тычыцца не толькі замежнікаў, але і герояў-брытанцаў з адметным акцэнтам (у Англіі вымаўленне моцна адрозніваецца ў розных частках краіны), такіх, напрыклад, як Хагрыд, з яго прасецкай мовай. Адлюстраванне на пісьме асаблівасцяў акцэнту называюць *eye-dialect* (глядзельны дыялект). У беларускай літаратуры гэтая з’ява не так распаўсюджана, як у англамоўнай, моўная характарыстыка на беларускай мове звычайна ствараецца з дапамогай стылістычнай лексікі: *Stunned* – здзіўлены – агаломшаны (разм.); *Message* – запіска – цыдулка (разм.).

У перакладзе рамана Дж.К.Роўлінг “Гары Потэр” мы ўбачылі, што перакладчык для абазначэння пэўных прадметаў і паняццяў выкарыстоўвае неалагізмы: *Silvercigarettelightera* – зажыгалка – адпальнічка – адпал (спец.), дзеянне наводле дзеяслова адпальваць; *Telephone* – тэлефон – слухаўка – ад дзеяслова слухаць.

У свеце няма такой мовы, у якой бы не было фразеалагізмаў. І пры перакладзе мы бачым, як адбываецца замена асобнага слова ці словазлучэння ўстойлівымі адзінкамі: *Inever thou ghtyeh would noteven know* – ніколі не думаў, што ты нават не ведаеш – ні сном ні духам; *Go boil yer heads, both ofyeh* – кініце ад нянавісці – каб вас бура панесла.

Некаторыя словы не могуць перакладацца дакладна, бо ў кожнай нацыі ёсць сваё светаўспрыманне. Такія словы дапамагаюць чытачу апынуцца ў асяроддзі галоўнага героя. Так у беларускай мове ёсць слова “гігант”, якое падаецца як чалавек або жывёліна незвычайна вялікага росту, велікан, і ёсць слова “волат” – казачны герой незвычайнай сілы, удаласці і мужнасці, асілак [4]. Аднак у славянскай міфалогіі волат – гэта доблесны і бясстрашны герой, які без ваганняў заступаўся за слабага, абараняў родную зямлю ад нападу ворагаў. Таму Алена Пятровіч для перакладу слова *Giant*, якое датычылася да Р.Хагрыда, абірае – волат.

На Беларусі не насілі цыліндраў, а галаўным уборам, які быў вядомы і якім карысталіся беларусы, з’яўляўся капялюш. Таму *tophat* (цыліндр) у беларускім перакладзе гучыць, як *спічасты капялюш*, дзе “спічасты” абазначае прадмет з вострым верхам або канцом.

Пры дапамозе сінтаксісу Алена Пятровіч змагла перадаць асаблівасці прасецкай гаворкі Р.Хагрыда (ён у англійскім варыянце глытае гукі, так Дж.К.Роўлінг перадае дыялекты героя). Напрыклад, *An’ knowin’ where we was goin’* = **And knowing where we was going**. Калі казаць правільна: “*And knowing where we were going*”. У

перакладзе на беларускую мову гэта асабліваецца перадаецца праз разарваныя структуры з перабоямі інтанацыі:

Не, і пісаць... не магу. Ладна... Валдэmort, – Хагрыд уздрыгнуў.
– Толькі не прымушай мяне зноў гэта паўтараць. Карацей, гэта... гэты чараўнік недзе дваццаць гадоў таму пачаў збіраць хаўруснікаў [3].

Часта ў беларускім “Гары Потэры” можна назіраць замену простага сказа на складаны:

The Dursiey shad a small son called Dudley. – У Дурсляў быў сын, якога звалі Дадлі.

The Dursiey shad everything they wanted. – Дурслі мелі ўсё, што хацелі.

Перастаноўкі, як від перакладчыцкай трансфармацыі, сустракаюцца вельмі часта. *A low rum dling sound had broken the silence around them.* – *Разарваў цішыню нізкі буркатлівы гук.*

У гэтым прыкладзе мы назіраем інверсію, што з’яляецца “прама процілегла” арыгіналу. Гэта тлумачыцца тым, што ў англійскім сказе парадак яго членаў вызначаецца правіламі сінтаксісу – дзейнік папярэднічае выказніку. У беларускай мове парадак членаў сказа абумоўліваецца тэматычным чляннем – у канцы сказа размяшчаецца “новая” інфармацыя.

Такім чынам, пераклад рамана Дж. К. Роўлінга “Гары Потэр” не з’яўляюцца цяжкім для разумення. Героі рамана “Гары Потэр” у перакладзе Алены Пятровіч не сталі “чыста беларускімі”, яны не ядуць дранікі і бабку – перакладчык захавала рэаліі, якія паказваюць культурныя адрозненні Англіі і Беларусі.

ЛІТАРАТУРА

1. Гарбовский, Н.К. Теория перевода: учебник / Н.К. Гарбовский. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. – 544
2. Рагойша, В.П. Переклад як нацыяўтваральны фактар / В.Рагойша // Беларусіка –Albaruthenika: Кн.1 / Рэд. А.Мальдзіс і інш. – Мінск, 1993. – С. 225–230
3. Роўлінг, Дж.К. Гары Потэр і філасофскі камень: раман/Дж.К.Роўлінг; пер. з англ. Алены Пятровіч.–Мінск: А.М. Янушкевіч, 2019. – 332 с.
4. Шаблоўская, І.В. Сусветная літаратура ў беларускай прасторы: Рэцэпцыя. Тыпалогія. Кантакты / І.В. Шаблоўская. – Мінск: Радыёла-плюс, 2007. – 302 с.
5. Rowling, J.K. Harry Potter and the Philosopher’s Stone: fantasy novels/ J. K. Rowling-Bloomsbury, 2004/-291